

Procesbevillingsnævnet
Store Kongensgade 1-3, 2. sal
1264 København K

Pr. e-mail post@procesbevillingsnaevnet.dk
og alm. post

11. juni 2013
J.nr. 600096
CHA/CFJ

Vedr.: J. nr. 2012-31-0846 – Klage over afslag på fri proces.

Med henvisning til, at der i skrivelse af 1. f.m. er anmodet om genoptagelse af Procesbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 på fri proces til ansøger , indgives hermed følgende supplerende bemærkninger:

Nævnet traf d. 10. december 2012 afgørelse om ikke at meddele fri proces til min klient i den af ham anlagte retssag mod Forsvarsministeriet, der drejer sig om det danske forsvarsministeriums ansvar for sin medvirken til, at ansøger blev udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling af irakiske politistyrker efter sin tilbageholdelse under afviklingen af den danske ledede operation "Green Desert".

Som det fremgår af nærværende indlæg, vil det nu være åbenbart ulovligt, hvis ansøgeren som følge af ikke-opnåelse af fri proces af den danske stat i en sag anlagt mod samme stat af faktiske, ressourcemæssige grunde skulle være afskåret fra at få sine krav efterprøvet (og sin sag om tortur undersøgt) ved domstolene, uanset nu pr. juni 2013 foreliggende bevisdata, m.v.

Disse bevisdata andrager bl.a.:

1. Ansøgers egen forklaring som udførligt gengivet i processkrifter og som underbygget og bekræftet af samtlige yderligere mangeartede bevisdata.
2. De øvrige 22 sagsøgers hermed i det væsentlige fuldstændigt samstemmende og udførlige forklaringer.
3. Den retsmedicinske undersøgelse af ansøger og øvrige sagsøgere, foretaget af statsobducent, prof., dr.med. Jørgen Lange Thomsen samt to øvrige internationalt anerkendte retsmedicinere, dr. _____ og dr. _____ (retssagernes bilag 29 – 37).
4. Forsvarsministeriets eget notat af 1. marts 2012 om forberedelse, gennemførelse og efterbehandling af operation Green Desert med tilhørende underbilag (bilag U – X).
5. Forsvarsministeriets svar af 15. februar 2012 til ansøger på afklarende spørgsmål (bilag Y og Z).
6. Vidneudsagn fra danske officerer, der deltog i operation "Green Desert", hvor ansøgeren (sunni-muslim) blev tilfangetaget og overgivet til det irakiske politi (shia-militsen):
 - a. efterretningsofficer, kaptajn Anders Kærgaard (bilag 38).
 - b. sprogofficer Jamal Hammoud.
7. Den ene af forsvarets mindst to, formentlig tre, filmoptagelser (bilag 39).
8. Uanset nu (pr. juni 2013) foreliggende dokumentation for praksis ved de engelske domstole om foranstaltning af effektive undersøgelser, erstatningspraksis, m.v. (bilag 42 – 45).
9. Vidneerklæring fra ambassadør i Irak, Christian Oldenburg (bilag 41).
10. Militærjurist Kurt Borgkvists rapport om forholdene i irakiske fængsler pr. juni 2004 (bilag AB).

og uanset følgende skrevne og andre retskilder:

- A. Erstatningsansvarslovens §§ 1 – 5, 16 og 26.
- B. Lov nr. 285 af 1992 om inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3, 6 og 13 med tilhørende retskilder, bestående af:
 - EMDs praksis (Airey-dommen, Issa-dommen, m.v.)
 - Folkeretlige retskilder (herunder FNs torturkonvention), m.v.
- C. FNs torturkonventions art. 12, 13 og 14.
 - inkl. FNs antitorturkomité's General Comment nr. 3 til art. 14.
- D. Suspensionsreglen i forældelseslovens § 14, stk. 1. (Skal fortolkes i overensstemmelse med ordlyd, forarbejder og Danmarks forpligtelser i medfør af EMRK art. 3, FNs torturkonventions art. 14, m.v.)

RESUMÉ

I det følgende præsenteres et resumé af de hovedgrunde, inklusive retskilder, der samstemmende og utvetydigt dokumenterer, at ansøger har et retskrav på at få bevilget fri proces til sin sag mod Forsvarsministeriet, omhandlende hans proceskrav om oprejsning og undersøgelse af hans sag.

Disse hovedgrunde andrager:

- I. FNs torturkonventions art. 14 indebærer, at ansøger har krav på oprejsning ("*...redress...*"), inklusive erstatning af helbredelsesudgifter, godtgørelse for svie, smerte og tort, m.v., og et afslag på fri proces vil rets- og konventionsstridigt hindre, at ansøger opnår denne ret, jf. også FNs antitorturkomité's General Comment no. 3 af 13. december 2012, pkt. 38 og 43 (retssagernes bilag 46).

II. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention indeholder af relevans bl. a. følgende bestemmelser: art. 3 om forbud mod tortur, art. 6 om ret til retfærdig rettergang og art. 13 om adgang til effektive retsmidler. Som bekendt skal specialkonventioner ifølge EMDs helt faste praksis og ifølge retsteorien på området anvendes som fortolkningsmæssige retskilder.

Det er utvivlsomt, at det relevante normative indhold i Torturkonventionens art. 14, jf. ovenfor I, i nærværende sag vil være sammenfaldende med den danske stats forpligtigelser efter EMRK.

III. EMRK art. 3 samt FNs torturkonventions art. 12 og 13 giver ansøger et retskrav på gennemførelse af en undersøgelse af hans yderst velbegrundede anførsler om at være blevet udsat for tortur, m.v., under sagsøgtes ansvar. Dette indebærer selvsagt, at de ressourcer, som er fornødne til ansøgers varetagelse af sine interesser, stilles til rådighed for ham, og at fri proces dermed meddeles.

IV. Staten kan ikke gøre en sådan undersøgelse til genstand for betalingsmæssige betingelser. Dette gælder såvel sikkerhedsstillelse, retsafgifter over et vist minimum samt advokatudgifter.

V. Undersøgelingsforpligtelserne kan opfyldes ved de danske domstole under den af ansøger anlagte retssag. Det er ikke nødvendigt, at undersøgelse foretages af dansk politi eller det forsvarsministeren underlagte, ikke-uafhængige auditørkorps.

VI. sagsøgtes pligt til at bidrage til undersøgelsen for Østre Landsret, og subsidiært at foranstalte en uafhængig, effektiv undersøgelse indenfor rimelig tid ikke er opfyldt ved, at der er nedsat en Irak- og Afghanistankommission, som har fået en foreløbig, uforbindende tidshorisont til at undersøge en række forskellige forhold, som oven i købet ikke sikrer, at ansøgers sag bliver undersøgt.

VII. EMRK art. 6 giver ansøger et retskrav på at blive indrømmet fri proces til sin retssag p.g.a. dens juridiske og faktummæssige kompleksitet, omfang, principielle betydning og karakter i øvrigt. Procesbevillings-

nævnet har intet belæg for på forhånd at udelukke, at ansøger som minimum har *"...en vis udsigt til medhold..."*, særligt ikke i prøvelsen af de retskilder som indeholder helt nye problemstillinger for de danske domstole (forældelseslovens § 14, stk. 1, materiel atypicitet, FNs torturkonventions art. 12 til 14, de danske domstoles undersøgelsesforpligtelser efter EMRK art. 3, o.s.v.).

- VIII. kriteriet *"...en vis udsigt til medhold..."* kan ikke lovligt anvendes i ansøgers sag, fordi sagen bl.a. indebærer, at der skal foretages en undersøgelse af ansøgers yderst velbegrundede anførsler om tortur, m.v., jf. EMRK art. 3.
- IX. EMRK art. 13 indebærer, at ansøger har krav på adgang til effektive retsmidler til at forfølge sit krav mod de myndigheder, der er ansvarlige for og har medvirket til, at han blev udsat for tortur, m.v. Eksistensen af et sådant effektivt retsmiddel er betinget af, at der stilles de dertil fornødne ressourcer til rådighed.
- X. Betingelsen for anvendelse af EMRK art. 3, om at Danmark skal have udøvet jurisdiktion, jf. EMRK art. 1, er i henhold til EMDs praksis fra en lang række lignende sager klart og utvetydigt opfyldt (jf. s. 11 – 24 nedenfor).
- XI. Ansøger i øvrigt fuldt ud opfylder betingelserne for at opnå fri proces efter retsplejelovens § 329 ved bl.a. følgende:

Sagen er af principiel karakter, som konstateret af domstolene.

Sagen er af almindelig offentlig interesse.

Ansøger som minimum har *"...en vis udsigt til medhold..."*,

- herunder har ansøger som minimum *"...en vis udsigt til medhold..."* i, at hans ret til at opnå en effektiv og uafhængig undersøgelse indenfor rimelig tid (jf. EMRK art. 3 og FNs torturkonvention art. 12 og 13) af hans yderst velbegrundede anførsler om tortur, m.v., klart er blevet krænket, idet der i løbet af 20 måneder fra sagens

anlæg ikke er foretaget behørigt skridt til at foranledige sagen oplyst, m.v., hverken fra sagsøgtes eller fra Østre Landsrets side.

- sagsøgtes indsigelse om forældelse af ansøgers økonomiske fordring er retsstridig i henhold til FNs torturkonventions art. 14, inklusive FNs antitorturkomité's General Comments af 13. december 2012, pkt. 38, 40 og 43.

XII. Ansøger i øvrigt p.g.a. sagens principielle karakter har krav på at få fri proces, selvom Procesbevillingsnævnet måtte finde, at udfaldet af sagen måtte være "...tvivlsomt...", jf. Retsplejerådets betænkning nr. 1436 af 2005, s. 366, som tiltrådt af Justitsministeriet ved lovforslagets fremsættelse.

XIII. Sagens art i sig selv klart og utvetydigt tilsiger, at den prøves for de danske domstole, herunder så Forsvarsministeriets ansvar for, at ansøger blev udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling under og efter sin tilfangetagelse ved operation Green Desert d. 25. november 2004.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Indledende bemærkninger og disposition for indlægget.	Side 8
1.	Ansøger har krav på fri proces i henhold til nationale og internationale retskilder.	Side 10
1.1.	EMRK.	Side 10
1.1.1.	EMRK art. 3.	Side 10
1.1.2.	EMRK art. 6.	Side 12
1.1.3.	EMRK art. 13.	Side 14
1.1.4.	EMRK art. 1 – jurisdiktion. Relevans og opfyldelse heraf.	Side 14
1.1.4.1.	Særligt vedr. retten til fri proces og adgang til effektive retsmidler, jf. EMRK art. 6 og 13, jf. art. 1.	Side 14
1.1.4.2.	Særligt vedr. EMRK art. 3, jf. art. 1.	Side 16
1.2.	FNs torturkonvention.	Side 27
2.	Nye faktiske omstændigheder.	Side 31
3.	Ansøgers opfyldelse af betingelserne i retsplejelovens § 329.	Side 33
3.1	Sagens klart principielle karakter.	Side 33
3.2.	Offentlighedens åbenbare interesse i sagen.	Side 35
3.3.	<i>"En vis udsigt til medhold."</i>	Side 37
3.3.1.	Ansøger er blevet udsat for tortur m.v. under det danske forsvars juridiske ansvar.	Side 41
3.3.1.1.	Ikke-overholdelse af Danmarks undersøgelsesforpligtelser.	Side 44
3.3.2.	Ikke passivitet.	Side 47
3.3.3.	Ikke forældelse.	Side 47
3.3.4.	Forsvarsministeriets forpligtelse til at foretage effektiv oplysning under retssagen.	Side 49
3.3.5.	Forsvarsministeriets forpligtelse til subsidiært i forhold til ovennævnte pkt. 3.3.4. at foretage effektiv oplysning af sagen.	Side 49
4.	Afsluttende bemærkning.	Side 51

Indledende bemærkninger og disposition for indlægget.

Sagen vedrører den danske stats krænkelse af ansøgers rettigheder efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3 (inkorporeret i dansk ret d. 1. juli 1992) samt andre internationale konventioner, som Danmark har forpligtet sig til at overholde, navnlig FNs torturkonvention.

Nævnet har i henhold til sin praksis ikke anført en konkret begrundelse for, hvorfor fri proces ikke meddeles.

Ansøger bemærker først og fremmest, at Procesbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 indikerer en klar krænkelse af ansøgers rettigheder efter såvel national som international ret, jf. pkt. 1 nedenfor.

Dette er der klar enighed om blandt følgende seks danske, fagkyndige organisationer, som er alment anerkendte for deres ekspertise indenfor menneskeretlige spørgsmål, de fleste af dem også særligt vedr. sager om tortur:

- Antitorturstøttefonden,
- Amnesty,
- IRCT (International Rehabilitation Council for Torture victims),
- Dignity (tidligere RCT ("*Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre*")),
- Retssikkerhedsfonden og
- FN Forbundet.

Ansøger henviser til vedlagt opfordring af januar 2013 til bl.a. Procesbevillingsnævnet om at respektere og efterleve gældende menneskeretlige regler på området, herunder Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3 og FNs torturkonvention (**bilag 1**).

Nærværende anmodning om genoptagelse baserer sig endvidere også på nyt såvel faktum som jus, idet der siden Procesbevillingsnævnets afgørelse af 10. december 2012 i retssagen er gjort nye anbringender gældende og fremlagt yderligere bilag med nye faktiske oplysninger, jf. pkt. 2 og 3 nedenfor.

I relation til jus bemærkes særligt, at Procesbevillingsnævnet skal lægge til grund som ny faktisk omstændighed, at ansøger har gjort nye anbringender gældende siden afgørelsen af 10. december 2012. De pågældende retsreglers betydning for nærværende sag har således ikke tidligere været inddraget i nævnets prøvelse.

Dertil kommer også øvrige, nye faktiske omstændigheder.

I pkt. 3 nedenfor fremsættes øvrige bemærkninger om sagens principielle karakter, offentlighedens interesse og kriteriet "*...en vis udsigt til medhold...*", m.v.

Det bemærkes, at det anførte under pkt. 1 - 3 nedenfor såvel tilsammen som hver for sig indebærer, at ansøgeren er berettiget til fri proces, således at han får mulighed for at føre sin retssag om tortur mod Forsvarsministeriet.

Procesbevillingsnævnet har i sin behandling af min klients klage over Civilstyrelsens retsstridige afslag på fri proces anvendt flere forskellige journalnumre (først 2012-31-0652, siden j.nr. 2012-34-0049 og i selve afgørelsen: j.nr. 2012-31-0846), som ikke alle har været i overensstemmelse med det j.nr., der senest er blevet oplyst overfor os i skrivelse af 24. september 2012 (j.nr. 2012-34-0049).

For så vidt muligt at sikre, at alle relevante bilag, korrespondance, m.v., indgår i Procesbevillingsnævnets videre behandling af an-
søgning om fri proces, vedlægges derfor kopi af følgende, alt som tidligere fremsendt af ansøger til nævnet:

- Skrivelser af 3. og 11. oktober 2012 (ingen bilag) (**bilag 2 og 3**) og
- skrivelser af 7. og 21. november 2012 (begge med bilag) (**bilag 4 og 5**).

1. Ansøger har krav på fri proces i henhold til nationale og internationale retskilder.

Visse af de internationale retskilder, som Danmark er forpligtet af, indebærer i sig selv, at ansøger har et retskrav på at blive inddrømmet fri proces til at føre sin retssag for de danske domstole. Én af disse retskilder, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (herefter EMRK), er udtrykkeligt indarbejdet i dansk ret, jf. lov nr. 285 af 1992.

I afsnit 1.1 gennemgås Danmarks forpligtelser efter EMRK art. 3, 6 og 13, alt jf. art. 1.

Dernæst gennemgås i afsnit 1.2 Danmarks forpligtelser efter FNs torturkonventions art. 12 til 14.

1.1. EMRK.

1.1.1. EMRK art. 3.

I henhold til fast praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol indeholder konventionens art. 3 en række processuelle garantier. Disse garantier har primært til formål at sikre, at ofre for tortur har en reel mulighed for at kræve krænkelserne begået overfor dem undersøgt og de skyldige pålagt straf- og erstatningsansvar, herunder til udgifter til helbredelse.¹

Som bekendt er helbredelsesprocessen for torturofre som hovedregel livsvarig, og der kan ofte ikke ske fuldstændig genoprettelse af offerets psykiske og fysiske tilstand. Der vil som regel være tale om livslange, svære psykiske traumer og varige fysiske mén. Ansøger er diagnosticeret med PTSD², jf. den retsvidenskabelige rapport, bilag 29 til processkrift 4, som Procesbevillingsnævnet har modtaget.

¹ Se eksempelvis EMDs dom af 6. april 2000 i sagen Labita mod Italien, præmis 131.

² Den internationalt anerkendte definition eller ”criteria” for PTSD er fastsat af The American Psychiatric Association, vedlagt som bilag 6.

De rent fysiske mén optræder – i modsætning til de psykiske – ikke altid hos torturofre. Dette skyldes, at de (krigs)forbrydere, der begår tortur, i stigende grad er blevet opmærksomme på og mere udspekulerede med hensyn til at udøve deres kriminelle handlinger på måder, som medfører kun midlertidige, men ikke varige, fysiske skader hos ofrene.

Art. 3s processuelle garantier skal ikke nødvendigvis alene indfris af dansk politi eller det af forsvarsministeriet ikke-uafhængige auditørkorps. Undersøgelingsforpligtelserne kan også opfyldes ved at blive foretaget for en national domstol, dersom denne har den hertil fornødne kompetence til at foretage en undersøgelse, jf. f.eks. EMDs dom af 6. april 2004 i sagerne Ahmet Özkan m.fl. mod Tyrkiet, præmis 359. Der er nærmere redegjort for de danske domstoles kompetence hertil i ansøgers processkrift 3 af 22. juni 2012, pkt. A.4 (s. 8 – 9).

Ansøger har valgt at anlægge civil retssag ved domstolene. Efter EMRK art. 3 har han ret til at kræve, at staten – in casu Østre Landsret – foretager en effektiv undersøgelse af hans yderst velbegrundede anførsler om tortur under dansk militærs ansvar og medvirken under operation Green Desert d. 25. november 2004.

Hvis en sådan undersøgelse skal levne ansøger nogen reel, effektiv mulighed for at varetage sine interesser, nødvendiggør det p.g.a. sagens både materielle og formelle juridiske kompleksitet, dens ikke-ukomplicerede faktum, den betydelige ressourcemæssige ulighed mellem parterne, o.s.v., at han indrømmes fri proces, således at han får mulighed for – på lige fod med staten – at opnå bistand og repræsentation ved advokat.

Staten kan ligeledes ikke gøre art. 3s processuelle garantier til genstand for betalingsmæssige betingelser, der hindrer, at ansøger gør brug af disse retsgarantier, der i dag må betragtes som basale forudsætninger for et fungerende retssamfund. Som bekendt er art. 3 endvidere formuleret uden forbehold, i modsætning til art. 8 til 11 i konventionen, jf. sidstnævntes stk. 2. Ligesom staten ikke må udøve tortur, m.v., under nogen omstændigheder, jf. EMRK art. 3, må staten ikke gøre en undersøgelse af rimeligt begrundede anførsler om tortur, m.v., til genstand for økonomiske betingelser, der reelt

hindrer ansøgers adgang til at få undersøgt og prøvet sin sag, herunder ved domstolene.

1.1.2. EMRK art. 6.

Ansøgers sag om Forsvarsministeriets krænkelser af hans rettigheder efter EMRK art. 3, FNs Torturkonvention, m.v., er af en sådan juridisk kompleksitet og omfang, at det er helt åbenbart, at ansøger ikke har nogen rimelig, reel udsigt til selv at kunne føre sagen forsvarligt for de danske domstole.

Sagen vedrører adskillige tvistepunkter omkring jus, som er af principiel karakter, og hvis behandling kræver, at både nationale og internationale retskilder fremfindes, fortolkes og anvendes på et komplekst og omfattende sæt faktiske omstændigheder. De retsregler, hvis normerende indhold er omtvistet mellem parterne er bl.a. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 1 og 3, hvor fortolkning af den dertilhørende offentliggjorte praksis – som er yderst omfattende og nærmest dagligt voksende – er en opgave, som helt åbenbart kræver advokatbistand.

Dertil kommer fortolkning og anvendelse af den i den nye forældelseslov fastsatte retlige standard om "*...fordringshaverens forhold...*", jf. lovens § 14, stk. 1, samt spørgsmålet om materiel atypicitet i forhold til de i forældelseslovens fastsatte frister. Ingen af disse spørgsmål har tidligere været prøvet, og Procesbevillingsnævnet har intet belæg for på forhånd at udelukke, at ansøger som minimum har en vis udsigt til at få medhold i sine proceskrav, jf. påstand 1 om tortgodtgørelse, m.v., i stævning af 13. september 2011 og processkrift 9 (bilag 9) af d.d. som indeholder en uddybning af Danmarks forpligtelser til erstatning m.v. som flyder fra FNs torturkonventions art. 12 – 14 og den principale og subsidiære påstand 2 om statens undersøgelsespligt, jf. ansøgers processkrift 3 af 22. juni 2012.

Allerede i dommen Airey mod Irland af 9. oktober 1979 fandt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol³:

³ Jf. præmis 26.

“...Article 6 para. 1 (art. 6-1) may sometimes compel the State to provide for the assistance of a lawyer when such assistance proves indispensable for an effective access to court either because legal representation is rendered compulsory, as is done by the domestic law of certain Contracting States for various types of litigation, or by reason of the complexity of the procedure or of the case. ...”

I ansøgers sag er det både de retlige procedureregler såvel som den materielle jus og faktum, der har en sådan grad af kompleksitet, at advokatbistand er nødvendigt for at sikre ansøger en effektiv adgang til domstolene.

Krænkelsen af art. 6 bliver således særligt tydelig, dersom den manglende adgang til fri proces forårsager, at pågældende sagsøger ikke har mulighed for at opnå den fornødne advokatbistand, tolkebistand, m.v., til at føre sagen for de nationale domstole. Dette gælder i særdeleshed, hvor der er tale om en sag om pålæggelse af ansvar for ansøgerens underkastelse af tortur, m.v.

Ansøger finder ikke, at kriteriet “...*en vis udsigt til medhold...*” lovligt kan anvendes i sager af den foreliggende karakter, når sagen bl.a. indebærer, at der skal foretages den undersøgelse af ansøgers velbegrundede anførsler om tortur, som han har krav på efter EMRK art. 3⁴. Ansøgers retskrav efter EMRK på, at der foretages en sådan undersøgelse, in casu ved de danske domstole, som har redskaberne hertil, medfører igen, at han – selvsagt og som en umiddelbar følgevirkning af det grundlæggende og banale princip om, at rettighederne indeholdt i EMRK skal være effektive og ikke blot formelle – ikke lovligt kan nægtes tilstrækkelige midler til adgang til effektiv repræsentation og varetagelse af hans interesser som torturoffer under den af ham anlagte retssag mod det danske forsvarsministerium.

For det tilfælde, at Procesbevillingsnævnet mod forventning måtte nå frem til, at der alligevel på forhånd – altså inden undersøgelsen af ansøgers sag om tortur er gennemført - faktisk skal være en sådan “udsigt til medhold”, henvises til pkt. 3.3. nedenfor om ansøgers opfyldelse af også dette evt. krav.

⁴ For så vidt angår spørgsmålet om jurisdiktion, jf. EMRK art. 1, henvises til pkt. 1.4 nedenfor. Som det fremgår heraf, falder ansøgers sag ganske klart indenfor Danmarks jurisdiktion i henhold til den faste praksis, EMD har udviklet omkring anvendelsesområdet for art. 1.

1.1.3. EMRK art. 13.

Ansøger har ret til adgang til effektive retsmidler til forfølgelse af krav mod de myndigheder, der er ansvarlige for og har medvirket til, at han fra og under sin anholdelse d. 25. november 2004 til primo februar 2005 blev udsat for systematisk og vedvarende tortur.

Der er imidlertid ikke nogen reel, effektiv adgang til en sådan prøvelse, hvis der ikke stilles de fornødne ressourcer til rådighed for, at retssag herom kan anlægges og om nødvendigt gennemføres til dom.

Procesbevillingsbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 på fri proces er også af denne grund ulovligt og ugyldigt.

1.1.4. EMRK art. 1 – jurisdiktion. Relevans og opfyldelse heraf.

Da det sagsøgte forsvarsministeriums forpligtelse til at efterkomme ansøgers proceskrav om tortgodtgørelse og erstatning samt en undersøgelse af hans sag om tortur allerede følger af andre retsregler end EMRK (særligt FNs torturkonvention art. 12, 13 og 14), er det ikke en forudsætning for, at kan få medhold i sine krav, at EMRK finder anvendelse, jf. konventionens art. 1.

Men eftersom konventionen netop også rummer ret til erstatning m.v. som følge af udsættelse for tortur under en medlemsstats ansvar, herunder ved medvirken dertil, og ret til undersøgelse af begrundede anførsler om tortur, er det ikke desto mindre relevant at undersøge, om EMRK kan anvendes på nærværende sag.

1.1.4.1. Særligt vedr. retten til fri proces og adgang til effektive retsmidler, jf. EMRK art. 6 og 13, jf. art. 1.

For så vidt angår anvendelsen af EMRK art. 6 og 13 – om adgang til en uafhængig domstolsprøvelse af ansøgers rettigheder, herunder retten til fri proces p.g.a. sagens konkrete omstændigheder, og effektive retsmidler –

bemærkes, at konventionen allerede finder anvendelse, fordi domstolsprocessen foregår indenfor den kontraherende stat Danmarks territorium.

Der kan bl.a. henvises til EMDs dom af 14. december 2006 i sagen Markovic m.fl. mod Italien, præmis 54 – 56:

*"54. Even though the extraterritorial nature of the events alleged to have been at the origin of an action may have an effect on the applicability of Article 6 and the final outcome of the proceedings, it cannot under any circumstances affect the jurisdiction *ratione loci* and *ratione personae* of the State concerned. If civil proceedings are brought in the domestic courts, the State is required by Article 1 of the Convention to secure in those proceedings respect for the rights protected by Article 6. The Court considers that, once a person brings a civil action in the courts or tribunals of a State, there indisputably exists, without prejudice to the outcome of the proceedings, a "jurisdictional link" for the purposes of Article 1.*

55. The Court notes that the applicants in the instant case brought an action in the Italian civil courts. Consequently, it finds that a "jurisdictional link" existed between them and the Italian State.

56. In these circumstances, the Government's preliminary objections based on the lack of a jurisdictional link must be dismissed." (understreget her)

Enhver krænkelse af ansøgers rettigheder, som følger af EMRK art. 6 eller 13, herunder ansøgers ret til tilkendelse af fri proces, har derfor klart fundet sted indenfor Danmarks jurisdiktion, jf. EMRK art. 1. Det kan således heller ikke med rette lægges til grund, såfremt Procesbevillingsnævnet måtte have gjort dette, at ansøger ikke skulle have ret til at fri proces, fordi EMRK art. 6 ikke skulle finde anvendelse i nærværende sag.

1.1.4.2. Særligt vedr. EMRK art. 3, jf. art. 1.

Af EMDs storkammers dom af 7. juli 2011 i sagen Al-Skeini m.fl. mod Storbritannien, præmis 132, følger, at der ikke udtømmende er gjort op med, hvornår en krænkelse anses for at finde sted indenfor en stats jurisdiktion. Der skal foretages en konkret vurdering af hver enkelt sags faktiske omstændigheder, også om dette spørgsmål:

"To date, the Court in its case-law has recognised a number of exceptional circumstances capable of giving rise to the exercise of jurisdiction by a Contracting State outside its own territorial boundaries. In each case, the question whether exceptional circumstances exist which require and justify a finding by the Court that the State was exercising jurisdiction extra-territorially must be determined with reference to the particular facts."

Om principperne for konstatering af jurisdiktion udenfor Danmarks territorie hedder det videre – med relevans for nærværende ansøgning i ovennævnte storkammerdoms præmis 133 og 135 om statens udsendte ("...agents..."):

"133. The Court has recognised in its case-law that, as an exception to the principle of territoriality, a Contracting State's jurisdiction under Article 1 may extend to acts of its authorities which produce effects outside its own territory ... The statement of principle, as it appears in Drozd and Janousek and the other cases just cited, is very broad: the Court states merely that the Contracting Party's responsibility "can be involved" in these circumstances. It is necessary to examine the Court's case-law to identify the defining principles.

...

135. Secondly, the Court has recognised the exercise of extra-territorial jurisdiction by a Contracting State when, through the consent, invitation or acquiescence of the Government of that territory, it exercises all or some of the public powers normally to be exercised by that Government (Banković, cited above, § 71). Thus where, in accordance with custom,

treaty or other agreement, authorities of the Contracting State carry out executive or judicial functions on the territory of another State, the Contracting State may be responsible for breaches of the Convention thereby incurred, as long as the acts in question are attributable to it rather than to the territorial State... (understreget her)

Forsvarsministeriet, v/ den danske bataljon i Irak på det tidspunkt betegnet som "Hold 4", jf. forsvarslovens § 9, bistod under operation "Green Desert" d. 25. november 2004 irakiske politikorps med tilfangetagelse, afhøring og efterfølgende overlevering af ansøger til et irakisk fængsel, alt efter anmodning fra de irakiske myndigheder selv, jf. f.eks. retssagens bilag 38 (Anders Koustrup Kærgaards erklæring af 10. oktober 2012), s. 1, 4. afsnit, og U (Forsvarskommandoens notat til brug for Kammeradvokaten), pkt. 2, 1. afsnit.

Den danske stat har ved sin udførelse af operation "Green Desert" gjort det muligt for irakiske politikorps at foretage tilfangetagelser af bl.a. ansøger og andre civile irakere. Dette er sket dels ved at danske styrker etablerede såkaldte "...outer cordons..." (ydre ringe, jf. f.eks. bilag U, s. 3, første prik) rundt om de lokationer i Az Zubayr landsby, hvor tilfangetagelserne fandt sted.

Desuden henvises til stævning af 11. september 2011, s. 4, 4. og 5. afsnit. Det sagsøgte forsvarsministerium har ikke bestridt, at oplysninger om sagens faktiske omstændigheder i de pågældende afsnit skulle være korrekte. Procesbevillingsnævnet kan herefter lægge til grund, at sagsøgtes styrker:

1. Styrede og uddelte ordrer under ansøgers tilfangetagelse.
2. Rettede sine geværer mod ansøger, da han var på vej ud af moskéen.
3. Antastede ansøger sammen med medlemmer af det irakiske politi.

Det danske forsvar foretog efter tilfangetagelsen afhøring af ansøger samt overlevering af ansøger til irakiske politikorps, som på daværende tidspunkt var kendt for at anvende tortur.

Da alle disse handlinger er udtryk for udøvelse af udøvende magt, og de er udført af den danske stats militær efter aftale med den irakiske stat, er det

også umiddelbart klart, at handlingerne falder ind under denne udvidelse af den danske stats jurisdiktion efter EMRK art. 1. Allerede derfor finder EMRK art. 3 anvendelse i nærværende sag.

Af ovennævnte storkammerdoms præmis 136 fremgår, om fysisk magt og kontrol over mennesker som grundlag for etablering af jurisdiktion, jf. EMRK art. 1:

“136. In addition, the Court's case-law demonstrates that, in certain circumstances, the use of force by a State's agents operating outside its territory may bring the individual thereby brought under the control of the State's authorities into the State's Article 1 jurisdiction. This principle has been applied where an individual is taken into the custody of State agents abroad. ... The Court does not consider that jurisdiction in the above cases arose solely from the control exercised by the Contracting State over the buildings, aircraft or ship in which the individuals were held. What is decisive in such cases is the exercise of physical power and control over the person in question.” (understreget her)

For det første har de danske styrker under deres afhøring af ansøger en sådan direkte, fysisk kontrol over ansøger som nævnt ovenfor. Samme direkte fysiske kontrol havde de danske styrker på tidspunktet, hvor ansøger af danske soldater blev overgivet til de irakiske styrker. Der er tillige etableret direkte fysisk kontrol over ansøger, idet danske styrker sigtede med deres geværer på ansøger under tilfangetagelsen.

For det andet er den måde, operation ”Green Desert” og den efterfølgende overlevering til et kendt irakisk torturfængsel (Al-Shu’oon) blev gennemført på – nemlig ved forsøg på konsekvent at undgå fysisk kontakt, men til gengæld sikre, at tredjemand kunne foretage dette – ikke andet end den danske stats forsøg på at omgå sine omfattende forpligtelser efter EMRK art. 3.

På linje med Al-Skeini-dommen har EMD i den tidligere dom Solomou m.fl. mod Tyrkiet af 24. juni 2008, præmis 45, fundet:

“45. Moreover, a State may also be held accountable for a violation of the Convention rights and freedoms of persons who are in the territory of

another State but who are found to be under the former State's authority and control through its agents operating – whether lawfully or unlawfully – in the latter State (see, mutatis mutandis, W. M. v. Denmark, no. 17392/90, Commission decision of 14 October 1992, Decisions and Reports (DR) 73, p. 193; and Illich Sanchez Ramirez v. France, no. 28780/95, Commission decision of 24 June 1996, DR 86, p. 155). Accountability in such situations stems from the fact that Article 1 of the Convention cannot be interpreted so as to allow a State party to perpetrate violations of the Convention on the territory of another State which it could not perpetrate on its own territory.” (understreget her)

Som det fremgår af særligt den understregede passus i ovennævnte præmis, har EMD naturligvis taget højde for – og konstateret jurisdiktion og dermed en forpligtelse til at efterleve EMRKs materielle forpligtelser – i situationer, hvor en stats adfærd via dennes udsendte er et forsøg på at undslippe sine forpligtelser til efter EMRK, m.v.

Sagsøgte har absolut ingen juridisk saglig mulighed for at undslippe sit ansvar for de tilfangetagelser, som alene blev muliggjort ved den danske ledelse og øvrige militære bistand under operation "Green Desert", og som førte til overdragelse til tortur og andre overtrædelser af ansøgers rettigheder efter EMRK art. 3, blot fordi man lod irakiske politikorps være dem, der fysisk lagde hånd på torturofrene i nogle af tilfældene. Denne tanke, som fremført af sagsøgte, savner ethvert grundlag i almindelige, juridiske grundprincipper, og tjener blot til at underbygge, hvor skødesløst sagsøgte har varetaget sine menneskeretlige forpligtelser under den pågældende, danske militære operation.⁵

Der kan også være tale om jurisdiktion efter EMRK art. 1, hvis den danske stat – f.eks. ved brug af sine væbnede styrker – etablerer effektiv kontrol over det område, hvor de pågældende krænkelser finder sted, selv hvis det alene måtte være irakiske politikorps, der fysisk har lagt hånd på ansøger

⁵ Det er åbenlyst ukorrekt, når Civilstyrelsen, jf. bemærkningerne hertil længere nede i teksten, "...navnlig..." med henvisning til den formelle magtoverdragelse i Irak i juni 2004, finder, at den danske militære operation (der sikrede danske styrker kontrol med de områder af Az Zubayr landsby, hvor irakiske politikorps (i flere tilfælde ledsaget eller de facto anført af danske styrker) rent fysisk gennemførte tilfangetagelserne, alene muliggjort af det danske militærs tilstedeværelse) ikke skulle indebære, at Danmark havde etableret jurisdiktion inden for det område, hvor sagsøger blev tilfangetaget.

ved dennes tilfangetagelse, jf. storkammerets dom i Al-Skeini m.fl. mod Storbritannien, præmis 138 og 139:

"138. Another exception to the principle that jurisdiction under Article 1 is limited to a State's own territory occurs when, as a consequence of lawful or unlawful military action, a Contracting State exercises effective control of an area outside that national territory. The obligation to secure, in such an area, the rights and freedoms set out in the Convention, derives from the fact of such control, whether it be exercised directly, through the Contracting State's own armed forces, or through a subordinate local administration ... Where the fact of such domination over the territory is established, it is not necessary to determine whether the Contracting State exercises detailed control over the policies and actions of the subordinate local administration. The fact that the local administration survives as a result of the Contracting State's military and other support entails that State's responsibility for its policies and actions. The controlling State has the responsibility under Article 1 to secure, within the area under its control, the entire range of substantive rights set out in the Convention and those additional Protocols which it has ratified. It will be liable for any violations of those rights (Cyprus v. Turkey, cited above, §§ 76-77).

139. It is a question of fact whether a Contracting State exercises effective control over an area outside its own territory. In determining whether effective control exists, the Court will primarily have reference to the strength of the State's military presence in the area..." (understreget her)

Tilsvarende i EMDs dom af 16. november 2004 i sagen Issa m.fl. mod Tyrkiet, særligt præmis 73, 74 og 76:

"73. In this connection, the Court notes that it is undisputed between the parties that the Turkish armed forces carried out military operations in northern Iraq over a six-week period between 19 March and 16 April 1995 (see paragraphs 58 and 63 above). It transpires from the parties' submissions and the documentary evidence contained in the case-file that the cross-border operation conducted at that time was extensive and was

aimed at pursuing and eliminating terrorists who were seeking shelter in northern Iraq (see paragraphs 36, 43, 45, 58 and 63).

74. The Court does not exclude the possibility that, as a consequence of this military action, the respondent State could be considered to have exercised, temporarily, effective overall control of a particular portion of the territory of northern Iraq. Accordingly, if there is a sufficient factual basis for holding that, at the relevant time, the victims were within that specific area, it would follow logically that they were within the jurisdiction of Turkey (and not that of Iraq, which is not a Contracting State and clearly does not fall within the legal space (espace juridique) of the Contracting States (see the above-cited Banković decision, § 80).

75. However, notwithstanding the large number of troops involved in the aforementioned military operations, it does not appear that Turkey exercised effective overall control of the entire area of northern Iraq. This situation is therefore in contrast to the one which obtained in northern Cyprus in the Loizidou v. Turkey and Cyprus v. Turkey cases (both cited above). In the latter cases, the Court found that the respondent Government's armed forces totalled more than 30,000 personnel (which is, admittedly, no less than the number alleged by the applicants in the instant case - see § 63 above - but with the difference that the troops in northern Cyprus were present over a very much longer period of time) and were stationed throughout the whole of the territory of northern Cyprus. Moreover, that area was constantly patrolled and had check points on all main lines of communication between the northern and southern parts of the island.

76. The essential question to be examined in the instant case is whether at the relevant time Turkish troops conducted operations in the area where the killings took place. The fate of the applicants' complaints in respect of the killing of their relatives depends on the prior establishment of that premise. The Government have vigorously denied that their troops were active in or around Azadi village in the Spna area (see paragraphs 25 and 58 above). The reasonableness of that assertion must be tested in the light of the documentary and other evidence which the parties have submitted to the Court, having regard to the standard of proof which it

habitually employs when ascertaining whether there is a basis in fact for an allegation of unlawful killing, namely proof "beyond reasonable doubt"(Orhan v. Turkey, no. 25656/94, § 264, 18 June 2002; Tepe v. Turkey, no. 27244/95, § 125, 9 May 2003; and İpek v. Turkey, no. 25760/94, § 109, ECHR 2004-... (extracts)), it being understood that such proof may follow from the coexistence of sufficiently strong, clear and concordant inferences or of similar unrebutted presumptions of fact."

Som det ses, lægger EMD afgørende vægt på, om medlemsstatens militære styrker – i situationer, hvor det ikke kan konstateres, at et større geografisk område, f.eks. en region eller en nation, generelt er under en medlemsstats militære kontrol, jf. præmis 75 – foretog militære operationer i det pågældende område på det tidspunkt, hvor de pågældende overtrædelser af EMRK fandt sted, jf. præmis 74 og 76.

Ifølge EMD afhænger det af en konkret bevisvurdering, om det kan lægges til grund, at medlemsstaten foretog militære operationer i området på det relevante tidspunkt. I ansøgers sag er det imidlertid dels ubestridt mellem parterne, at danske styrker udførte operation "Green Desert" i Az Zubayr landsby d. 25. november 2004, og dette er ydermere dokumenteret ved sagens bilag 39 og U, m.v, m.v.

Der er også herefter ingen som helt rimelig tvivl om, at Danmark havde jurisdiktion over de områder af Az Zuabyr, hvor bl.a. ansøger blev tilfangetaget d. 25. november 2004 i EMRK art. 1s forstand. Ansøger har som minimum "*en vis udsigt*" til at få medhold i dette anbringende.

Landsdommer Jon Fridrik Kjølbro anfører i overensstemmelse hermed i "*Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere*", 3. udgave 2010, s. 46, at:

"Hvis en medlemsstat som resultat af en militæraktion, hvad enten den er lovlig eller ulovlig, udøver faktisk og effektiv kontrol over et område, der ligger uden for dens territorium, vil staten have pligt til at sikre overholdelse af menneskerettighederne også på et sådant område."

Landsdommeren henviser i den forbindelse – udover til Issa-dommen nævnt ovenfor – til EMDs dom af 18. december 1996 i sagen Loizidou mod Tyrkiet, præmis 52:

*"52. As regards the question of imputability, the Court recalls in the first place that in its above-mentioned Loizidou judgment (preliminary objections) (pp. 23-24, para. 62) it stressed that under its established case-law the concept of "jurisdiction" under Article 1 of the Convention (art. 1) is not restricted to the national territory of the Contracting States. Accordingly, the responsibility of Contracting States can be involved by acts and omissions of their authorities which produce effects outside their own territory. Of particular significance to the present case the Court held, in conformity with the relevant principles of international law governing State responsibility, that the responsibility of a Contracting Party could also arise when as a consequence of military action - whether lawful or unlawful - it exercises effective control of an area outside its national territory. The obligation to secure, in such an area, the rights and freedoms set out in the Convention, derives from the fact of such control whether it be exercised directly, through its armed forces, or through a subordinate local administration (see the above-mentioned Loizidou judgment (preliminary objections), *ibid.*)." (understreget her)*

Civilstyrelsen henviser som begrundelse for sit afslag af 12. september 2012, s. 7, 2. afsnit (ad spørgsmålet om jurisdiktion og statens undersøgelsesforpligtelse efter EMRK art. 3), "...navnlig..." til, at storkammeret i Al-Skeini-dommens præmis 144 - 150 fandt grundlag for at konstatere, at Storbritannien havde jurisdiktion uden for sit territorium som følge af, at medlemsstaten havde militær kontrol med det område, som klagers nu afdøde familiemedlemmer døde. De af Civilstyrelsen fremhævede afsnit taler imidlertid netop p.g.a. præmissen om militær kontrol med et bestemt geografisk område for, at det af operation "Green Desert" omfattede geografiske område, inklusive de såkaldte "ydre ringe" ("outer cordons"), var indenfor dansk jurisdiktion, jf. EMRK art. 1. De af Civilstyrelsen fremhævede præmisser (nr. 144 - 150), særligt de to sidste punkter af præmis 150, viser også, at sagsøgte forsvarsministerium vil ifalde et ansvar som følge af, at deres udsendinge ("...agents...") har forestået den militære operation, bistået og del-

taget i selve tilfangetagelsen, afhøring og overdragelse, hvorunder og hvor- med ansøger blev tilfangetaget og udsat for tortur, m.v.:

"The third applicant's wife was killed during an exchange of fire between a patrol of British soldiers and unidentified gunmen and it is not known which side fired the fatal bullet. The Court considers that, since the death occurred in the course of a United Kingdom security operation, when British soldiers carried out a patrol in the vicinity of the applicant's home and joined in the fatal exchange of fire, there was a jurisdictional link between the United Kingdom and this deceased also."

Civilstyrelsens bemærkninger til de af myndigheden fremhævede præmisser illustrerer, at denne myndighed "...navnlig..." har lagt vægt på et rent formelt forhold, nemlig FN-resolution nr. 1546 af 8. juni 2004 om "...magtoverdragelsen i forbindelse med landets opnåelse af fuld suverænitæt den 30. juni 2004." Såfremt Procesbevillingsnævnet har lagt afgørende vægt på samme forhold, er begge afslag på fri proces uden grundlag i gældende ret, fordi det efter EMRK er de faktiske – ikke de formelle – forhold, der skal underbygge en stillingtagen til spørgsmålet om jurisdiktion, jf. bl.a. Al-Skeini-dommens præmis 132, in fine: *"In each case, the question whether exceptional circumstances exist which require and justify a finding by the Court that the State was exercising jurisdiction extra-territorially must be determined with reference to the particular facts."* Storkammeret selv lagde da også betydelig vægt på, at Storbritannien havde militær kontrol med det geografiske område, som ofrene opholdt sig i, da de blev slået ihjel, jf. dommens præmis 147 og 149, 2. pkt. (*"In particular, the United Kingdom assumed authority and responsibility for the maintenance of security in South East Iraq."*). Som minimum bygger i hvert fald Civilstyrelsens afslag på dette punkt på en klar og åbenbar retsvildfarelse.

I storkammerets kendelse af 12. december 2001 i sagen Bankovic m.fl. mod Belgien m.fl., præmis 71, opsummeredes praksis på daværende tidspunkt således:

" 71. In sum, the case-law of the Court demonstrates that its recognition of the exercise of extra-territorial jurisdiction by a Contracting State is exceptional: it has done so when the respondent State, through the effec-

tive control of the relevant territory and its inhabitants abroad as a consequence of military occupation or through the consent, invitation or acquiescence of the Government of that territory, exercises all or some of the public powers normally to be exercised by that Government."

I nærværende sag har sagsøgte forsvarsministerium påtaget sig rollen som udøvende magt ved dels at sørge for, at irakiske politikorps kunne foretage tilfangetagelser af civile irakere i området, i nogle tilfælde med direkte fysisk medvirken fra danske styrker, dels at afhøre ansøger.

For fuldstændighedens skyld fremhæves hermed følgende uddrag af cand.jur., ph.d. og seniorforsker ved Institut for Menneskerettigheder, Peter Vedel Kessings kommentar til EMRK art. 1 i "*Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – Art. 1 – 9*", 3. udgave 2011, s. 85, 2. og 3. afsnit, som er hans opfattelse af forholdet mellem den forudgående Bankovic-kendelse af 12. december 2001 og den senere Issa-dom af 16. november 2004:

"...Som begrundelse for den sidstnævnte form for personbaseret jurisdiktion anfører Domstolen, at art 1 ikke kan fortolkes på en sådan måde, at det tillades, at en stat kan begå brud på EMRK på en anden stats territorium, som staten ikke kan udføre på eget territorium.

I forhold til konventionsorganernes tidligere praksis synes Issadommen således at kombinere tidlig praksis vedrørende art 1 ('myndighed og kontrol over en person') med EMD's afgørelser i Bankovic og Loizidou fra henholdsvis 2001 og 1995 ('effektiv kontrol over område'), således at ekstraterritorial jurisdiktion kan etableres både ved kontrol over område og kontrol over personer."

Yderligere omkring spørgsmålet om medvirken kan henvises til principperne i EMDs praksis vedr. én stats ansvar efter EMRK, jf. art. 1, hvis denne stat støtter en andens f.eks. udøvende myndigheder, og denne anden stats myndighed fungerer i kraft af den første stats støtte. Som eksempel herpå kan nævnes EMDs dom af 8. juli 2004 i sagen Ilascu mod Rusland og Moldavien, præmis 392 og 393:

"392. All of the above proves that the "MRT", set up in 1991-92 with the support of the Russian Federation, vested with organs of power and its

own administration, remains under the effective authority, or at the very least under the decisive influence, of the Russian Federation, and in any event that it survives by virtue of the military, economic, financial and political support given to it by the Russian Federation.

393. That being so, the Court considers that there is a continuous and uninterrupted link of responsibility on the part of the Russian Federation for the applicants' fate, as the Russian Federation's policy of support for the regime and collaboration with it continued beyond 5 May 1998, and after that date the Russian Federation made no attempt to put an end to the applicants' situation brought about by its agents, and did not act to prevent the violations allegedly committed after 5 May 1998. Regard being had to the foregoing, it is of little consequence that since 5 May 1998 the agents of the Russian Federation have not participated directly in the events complained of in the present application."

Der er intet belæg for at antage, at disse grundlæggende principper om medvirkensansvar ikke skulle finde anvendelse i lige netop ansøgers sag, hvor irakiske politikorpss tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling af ansøger uomtvisteligt (og ubestridt) alene har kunnet lade sig gøre med sagsøgtes militære støtte.

På linje med ovenstående i det hele anfører landsdommer Jon Fridrik Kjølbro i "Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere", 3. udgave 2010, s. 46, at:

*"Som eksempel på jurisdiktion uden for medlemsstatens område kan nævnes offentlige myndigheders handlinger foretaget uden for medlemsstatens område gennem diplomater eller konsulære repræsentanter, enkeltpersoners kriminelle handlinger foretaget i udlandet mod medlemsstatens interesser eller statsborger ... og særligt alvorlige internationale forbrydelser."*⁶

⁶ Landsdommerens bemærkning er stort set ordret at genfinde i EMDs praksis, jf. f.eks. dom af 8. april 2004 i sagen Assanidze mod Georgien, præmis 137.

Tortur og andre alvorlige krænkelser af EMRK art. 3 er at henregne til de særligt alvorlige internationale forbrydelser. At dette er tilfældet underbygges af FNs torturkonventions art. 7, jf. art. 5, jf. art. 4.⁷

Der er, som det fremgår af ovenstående, absolut intet sagligt juridisk belæg for at finde, at ansøgers tilfangetagelse, afhøring og overlevering til tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling ikke skulle falde ind under Danmarks jurisdiktion, jf. EMRK art. 1.

Der er så meget desto mindre anledning til at finde, at der ikke er "...en vis udsigt til medhold..." på dette punkt af nærværende ansøgning om fri proces.

1.2. FNs torturkonvention.

Indledningsvis bemærkes, at Danmark ikke har fremsat noget forbehold til sin underskrivelse og ratifikation af FNs torturkonvention.

FNs torturkonventions art. 14 lyder:

"1. Each State Party shall ensure in its legal system that the victim of an act of torture obtains redress and has an enforceable right to fair and adequate compensation, including the means for as full rehabilitation as possible. In the event of the death of the victim as a result of an act of torture, his dependants shall be entitled to compensation.

2. Nothing in this article shall affect any right of the victim or other persons to compensation which may exist under national law."

Art. 14 omfatter tillige ansvar for medvirken, jf. konventionens art. 4, stk. 1, 2. pkt., understreget i det følgende:

"Article 4. 1. Each State Party shall ensure that all acts of torture are offences under its criminal law. The same shall apply to an attempt to

⁷ Som omtalt i prof. Ole Spiermanns "Moderne Folkeret", 3. omarbejdede udgave 2006, s. 286 – 287.

commit torture and to an act by any person which constitutes complicity or participation in torture. (understreget her)

Siden Procesbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 er d. 13. december 2012 af FNs Antitorturkomité⁸ vedtaget dokumentet "*General comment No. 3 (2012) – Implementation of article 14 by States parties*".

Under afsnittet "*Obstacles to the right to redress*" fremgår, pkt. 38 og 43, at:

"38. States parties to the Convention have an obligation to ensure that the right to redress is effective. Specific obstacles that impede the enjoyment of the right to redress and prevent effective implementation of article 14 include, but are not limited to: ...evidential burdens and procedural requirements that interfere with the determination of the right to redress; ... the failure to provide sufficient legal aid...

...

43. The Committee considers reservations which seek to limit the application of article 14 to be incompatible with the object and purpose of the Convention. States parties are therefore encouraged to consider withdrawing any reservations to article 14 that limit its application so as to ensure that all victims of torture or ill-treatment have access to redress and remedy." (understreget her)

Endvidere henvises til Processkrift 9 (bilag 9) af d.d. hvoraf bl.a. fremgår, at ansøger udtrykkeligt gør gældende at have krav på oprejsning ("*...redress...*"), erstatning, tortgodtgørelse, m.v., jf. torturkonventionens art. 14.

Procesbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 på fri proces udgør en klar hindring for ansøgers mulighed for at opnå oprejsning, således som dette er defineret i torturkonventionens art. 14.

⁸ FNs Torturkomité er nedsat i henhold til torturkonventionens art. 17. Komitéen modtager og behandler de af staterne indgivne periodiske rapporter om konventionens overholdelse og behandler klager over kontraherende stater.

Det var endvidere ulovligt, når Procesbevillingsnævnet henviste til, at der skulle være "...en vis udsigt til medhold...", når der meddeltes afslag (udover at det var ukorrekt at meddele afslag med henvisning til denne bestemmelse, jf. pkt. 3.3). Dels viser de i sagen fremlagte bilag, at ansøger har "en vis udsigt til medhold", dels kan nævnet ikke lovligt afskære ansøger fra at følge sin ret til undersøgelse og oprejsning, fordi en del af det bevismateriale, som undersøgelsen netop skal tilvejebringe, ikke fuldt ud foreligger endnu. At det fulde materiale ikke foreligger, er endvidere et forhold, som følger af det sagsøgte forsvarsministeriums retsstridige adfærd (og til dels: strafbare adfærd, jf. forholdet om sagsøgtes procesbedrageri som behandlet i ansøgers Processkrift 5 med tilhørende bilag 38 og 39), og det kan derfor ikke lægges ansøger til last ved behandlingen af dennes ansøgning om fri proces.

De hindringer, som FNs torturkomité i sin General Comment nr. 3, pkt. 38, finder er i strid med FNs torturkonventions art. 14 er ligeledes i strid med Danmarks forpligtelser efter konventionens art. 12 og 13.

Art. 12 lyder:

"Each State Party shall ensure that its competent authorities proceed to a prompt and impartial investigation, wherever there is reasonable ground to believe that an act of torture has been committed in any territory under its jurisdiction."

Art. 13 lyder:

"Each State Party shall ensure that any individual who alleges he has been subjected to torture in any territory under its jurisdiction has the right to complain to, and to have his case promptly and impartially examined by, its competent authorities. Steps shall be taken to ensure that the complainant and witnesses are protected against all ill-treatment or intimidation as a consequence of his complaint or any evidence given."

De ovenfor nævnte hindringer, der fremgår af FNs antitorturkomité's General Comment nr. 3, pkt. 38, er i relation til art. 12 og 13:

“...evidential burdens and procedural requirements that interfere with the determination of the right to redress; ... the failure to provide sufficient legal aid...”,

Det er ikke lovligt at hindre ansøger adgang til midler (“...the failure to provide sufficient legal aid...”) til at varetage sine interesser under den undersøgelse, der nu har varet i 20 måneder, og blev igangsat med stævning af 13. september 2011. Dertil er indrømmelse af fri proces helt ubestrideligt en nødvendighed – særligt når henses til sagsøgtes og i nogen grad også domstolens hidtidige adfærd under ansøgers retssag.

Procesbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 på fri proces var således også i strid med FNs torturkonventions art. 12 – 14, og dermed ulovligt.

Såfremt Procesbevillingsnævnet mod forventning måtte finde det relevant at betvivle spørgsmålet om Danmarks jurisdiktion, jf. afsnit 1.1.4. ovenfor om anvendelsesområdet for dette begreb i EMRK, bemærkes følgende, med henvisning til FNs torturkonventions art. 5, stk. 1, der lyder:

“Each State Party shall take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the offences referred to in article 4 in the following cases:

(a) When the offences are committed in any territory under its jurisdiction or on board a ship or aircraft registered in that State;

(b) When the alleged offender is a national of that State;

(c) When the victim is a national of that State if that State considers it appropriate.” (understreget her)

Uddybende herom henvises til Manfred Nowak og Elizabeth McArthur – “The United Nations Convention Against Torture – A Commentary”, 1. udgave 2008, s. 310, bemærkning 148 og 149 til art. 5, stk. 1, litra b:

“148 The active nationality principle serves the purpose of maintaining good relations with other States by ensuring that nationals of State A do

not go unpunished in the event they escape prosecution by State B in which they committed a crime. In addition to the flag principle, this is the most common type of extraterritorial jurisdiction applied, for example, to members of the armed forces, other public officials, crew members of merchant vessels and aircrafts, and other nationals committing serious crimes, such as terrorism or torture.

149 In the case of torture, the active nationality principle means that States parties are under a legal obligation to include a provision in their criminal codes which establishes criminal jurisdiction in relation to any act of torture committed by their own nationals abroad. Since torture, as defined in Article 1, is usually committed by law enforcement personnel or other public officials, the active nationality principle applies primarily to public officials. If private individuals commit torture at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official, the active nationality principle also applies to them, irrespective of the nationality of the public officials concerned. If a US citizen and employee of a private US security company committed an act of torture on Iraq with the acquiescence of a public official, the United States must ensure its jurisdiction over this act, irrespective of whether the public officer was a US military officer or an Iraqi police officer."

Det er sagsøgte, det danske forsvarsministerium, der er ansvarlig for, at ansøger er blevet udsat for tortur, dels af irakiske politikorps under tilfange-tagelse og efterfølgende under ansøgers frihedsberøvelse i det berygtede al-Shu'oon-fængsel, dels ved sagsøgtes afhøring af ansøger, der tidsmæssigt fandt sted mellem tilfangetagelse og overlevering til tortur.

2. Nye faktiske omstændigheder.

Siden Procesbevillingsnævnets afgørelse af 10. december 2012 er der fremkommet en del nye oplysninger om nævnssagens faktiske omstændigheder (herunder har ansøger fremsat nye anbringender, jf. vedlagte som **bilag 7,8 og 9** nye processkrifter nr. 7, 8 og 9 med deres respektive bilag).

En række af disse faktiske omstændigheder indebærer såvel hver for sig som tilsammen, at Procesbevillingsnævnets afslag på at meddele fri proces ikke – i hvert fald ikke længere – er korrekt, uanset om nævnet måtte tiltræde, at det, jf. afsnit 1 ovenfor, på tidspunktet for sin meddelelse af fri proces måtte have været forpligtet til at træffe den modsatte afgørelse.

De nye anbringender vil blive behandlet nærmere i afsnit 3 nedenfor.

Sagsøgte har som bilag AH fremlagt general Peter Bartrams såkaldte "*...redegørelse...*", dateret d. 14. maj 2013, om "*...undersøgelse af forhold vedrørende videooptagelse i forbindelse med operation Green Desert*". Retssagens bilag AH vedlægges som **bilag 10**. Se endvidere sagsøgerne (1) til (23)s Processkrift 8 af 24. maj 2013 (bilag 8).

Som det fremgår af eksempelvis selve redegørelsens s. 23, 2. prik, erkender sagsøgte nu – efter i snart 1½ år benægtende at have besvaret sagsøgernes gentagne forespørgsler herom (siden 15. februar 2012) – at sagsøgte har foretaget videooptagelser under operation Green Desert d. 25. november 2004.

Sagsøgtets procesbedrageri vedr. disse optagelser – hvoraf den ene af disse er fremlagt i ansøgers retssag som bilag 39, og tidligere er tilgået Procesbevillingsnævnet – har i sig selv indebåret og indebærer fortsat en væsentlig forsinkelse af sagens oplysning og undersøgelse. Der henvises nærmere herom til afsnit 3.3.1.1.

Siden Procesbevillingsnævnet traf afgørelse af 10. december 2012 har der været et stigende og betydeligt antal yderligere avisartikler, som omhandler ansøgers retssag, både for så vidt angår delspørgsmål og sagen som sådan.

Endvidere er afholdt tre samråd i Folketingets Forsvarsudvalg: d. 20. november 2012, 5. februar 2013 og 3. juni 2013, omhandlende ansøgers og de

Øvrige sagsøgers retssager om sagsøgtes ansvar for den af sagsøgerne lidte tortur, m.v.

Der henvises herom til afsnit 3.2 nedenfor.

Det skal endvidere bemærkes, at engelske domstole i en meget lang række engelske sager har udvirket og medvirket til, at undersøgelser af torturofres velbegrundede anførsler om, at de havde været udsat for krænkelser af deres rettigheder efter EMRK art. 3, blev gennemført for de nationale domstole under det engelske forsvarsministeriums aktive fremlæggelse eller fremvisning af bevisdata. Herom henvises til ansøgers Processkrift 7 af 1. februar 2013 med dertilhørende bilag 42 til 45 (bilag 7).

3. Ansøgers opfyldelse af betingelserne i retsplejelovens § 329.

Ansøger gør gældende, at han også opfylder betingelserne i retsplejelovens § 329, om meddelelse af fri proces *"...når særlige grunde taler for det."*

Først og fremmest er en særlig grund til, at fri proces skal meddeles ansøgeren i nærværende sag efter retsplejelovens § 329, at ansøger har et retskrav på at blive tilkendt fri proces til sin sag om såvel erstatning og godtgørelse som en domstolsundersøgelse af sin begrundede anførsel om tortur i henhold til EMRK og FNs torturkonvention, jf. pkt. 1 ovenfor.

3.1. Sagens klart principielle karakter.

Domstolene har fastslået, at den af ansøgeren anlagte retssag mod Forsvarsministeriet er af principiel karakter, jf. retsplejelovens § 226, stk. 1.

Der er ikke tidligere truffet endelig, retslig afgørelse i sager af lignende karakter for de danske domstole, herunder for så vidt angår det danske forsvars ansvar for medvirken til og udsættelse af ansøger for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling samt fortolkningen af forældel-

seslovens § 14, herunder set i forhold til EMRK og øvrige internationale forpligtelser (bl.a. FNs torturkonventions art. 14 med dertilhørende General Comment nr. 3, jf. pkt. 1.5 ovenfor), som Danmark har påtaget sig.

Sagerne vil kunne få betydning for fremtidige sager om det danske forsvars (medvirken til) tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling af civile irakere.

Af central betydning for en stillingtagen til ansøgers proceskrav er en vurdering af det sagsøgtes forsvarsministeriums (og den danske stats) materielle og processuelle forpligtelser efter EMRK art. 3, FNs torturkonvention, m.v.

For fuldstændighedens skyld vedlægges som **bilag 11 til 14**:

- Kopi af Københavns Byrets kendelser af 31. januar, 30. marts og 11. oktober 2012, hvoraf fremgår, at retssager for 10 øvrige sagsøgere, som alle blev anholdt ved samme mål ("*Cyan 1*") under operation "Green Desert" d. 25. november 2004, er blevet henvist til Østre Landsret som principielle.
- Kopi af Københavns Byrets kendelse af 31. januar 2013 angående retssag anlagt af 12 yderligere irakiske torturofre, som blev frihedsberøvet under operation "Green Desert" ved et andet mål.

Som det fremgår af vedlagte stævning uden bilag af 28. december 2012 for sagsøgerne (12) til (23) (**bilag 15**) er der nedlagt en anerkendelsespåstand 2 om sagsøgtes forpligtelse til (principalt) at tilvejebringe effektiv oplysning af sagsøgernes rimeligt begrundede anførsler om tortur under domstolenes behandling af retssagen, jf. EMRK art. 3, (subsidiært) at foranledige en særskilt undersøgelse af, om sagsøgerne har været udsat for behandling i strid med EMRK art. 3.

Anerkendelsespåstandene i påstand 2 i stævning af 28. december 2012 er identiske med ansøgers påstand 2, som nedlagt i processkrift 3 af 22. juni 2012.

Københavns Byrets første præmis for at henvise sagen for sagsøgerne (12) til (23) lyder: *"Efter det oplyste om sagens genstand og problemstillinger findes sagen at være af principiel karakter..."*, jf. kendelsens s. 2, sidste afsnit. Anden præmis (ibid.) er, at både sagsøgerne og det sagsøgte forsvarsministerium er enige om, at sagen er af principiel karakter.

Sagsøgerne havde også fremsat begæring om, at de 12 nye sager – anlagt ved stævning af 28. december 2012, omfattende sagsøgerne (12) til (23) – skulle sammenlægges med de 11 første sager. Forinden Københavns Byret traf sidstnævnte kendelse i de 12 nye sager, havde sagsøgte i vedlagte skrivelse af 23. januar 2013 (**bilag 16**), til byretten oplyst bl.a. *"...at landsretten i de fire sager har truffet beslutning om at udskille spørgsmålene om 1) forældelse, 2) sagsøgernes processuelle partsevne og 3) afvisning af sagsøgernes påstand 2 til særskilt forlods behandling i medfør af retsplejelovens § 253, stk. 1..."*

Som det fremgår, valgte Københavns Byret at henvise de 12 sager til Østre Landsret som principielle, selv om ovennævnte spørgsmål allerede var blevet udskilt i de 11 første og tilsvarende behandling fra landsrettens side var at forvente i de 12 nye.

3.2. Offentlighedens åbenbare interesse i sagen.

Det er yderligere forstærket siden d. 10. december 2012 og aldeles indiskutabelt, at ansøgerens retssag er af almindelig, offentlig interesse.

I tilgift til særligt det anførte i skrivelse af 7. november 2012 med bilag (artikler fra Politiken, Ekstra Bladet og Berlingske Nyhedsbureau) henvises til afsnit 2 ovenfor, om de afholdte åbne samråd i Folketingets forsvarsudvalg d. 20. november 2012, 5. februar 2013 og 3. juni 2013 (de to først med forsvarsministeren, sidstnævnte tillige med justitsministeren), pressedækningen af forsvarschef Peter Bartrams undersøgelse, o.s.v.

Som dokumenterende eksempler på den fortsatte og uformindskede offentlige interesse og fokus på sagen vedlægges kopi af følgende artikler som **bilag 17**:

- Ekstra Bladet, 15. november 2012: *"Skipper revser forsvarsministeren"*.
- Jyllands Posten, 19. november 2012: *"Ambassadør: Danmark taget ved næsen"*
- Ekstra Bladet, 13. december 2012: *"Danmark bryder folkeretten"*.
- Politiken, 29. december 2012: *"Flere irakere vil have erstatning for tortur"*.
- Dr.dk, 28. december 2012: *"Irakere fra omstridt video stævner Danmark"*.
- Dr.dk, 28. december 2012, *"Enhedslisten kalder forsvarsministeren i samråd om tortursag"*.
- Politiken, 6. februar 2013, *"921.861.: 23 fattige irakere skal stille garanti"*.
- Politiken 19. maj 2013: *"Højesteret skal tage stilling til irakeres tortursag"*,
- Berlingske, 19. maj 2013: *"Højesteret skal behandle tortursag"*,
- BT, 19. maj 2013: *"Højesteret skal behandle tortursag"*,
- Ekstra Bladet, 20. maj 2013: *"Green Desert skal i Højesteret"*,
- Arbejderen, 21. maj 2013: *"Højesteret skal tage stilling til tortursag"*,
- Politiken, 23. maj 2013: *"Forsvarschef nægter at udspørge soldater"*,
- Information, 24. maj 2013: *"Forsvaret beskyldes for at hvidvaske Irakchef"*,
- Politiken, 24. maj 2013: *"Hul i forsvarschefens Irak-redegørelse"*.
- Politiken 4. juni 2013: *"Ingen pardon for torturofre"*
- Information 4. juni 2013: *"En uklædelig kurs"*

Det centrale vedr. de ovenstående artikler, der i øvrigt udgør en lille brøkdel af den naturlige, mediemæssige interesse (tillige i de elektroniske medier) afspejler, at det er ganske ubestrideligt, at også dette lovbestemte kriterium kontinuerligt og successivt er opfyldt i højere og højere grad. Således som det vil være kendt af ethvert medlem af Procesbevillingsnævnet, såvel ud fra det (omfattende) materiale, der er tilvejebragt til støtte for andragendet som ud fra den offentlige omtale af sagen igennem nu mere end 20 måneder.

3.3. "En vis udsigt til medhold."

Efter Procesbevillingsnævnets opfattelse, jf. afgørelse af 10. december 2012, 4. afsnit, skal der være "...en vis udsigt til medhold." førend fri proces kan meddeles.

Kriteriet indebærer klart ikke, at det skal være mest sandsynligt, at medhold opnås.

I lovforslag nr. 132 af 30. marts 2005 om ændring af retsplejeloven m.v. (vedtaget som lov nr. 554 af 24. juni 2005) fremgår af pkt. 4.3, "Justitsministeriets overvejelser", at: "Som nærmere beskrevet nedenfor kan Justitsministeriet på de fleste punkter tilslutte sig Retsplejerådets forslag henholdsvis Retsplejerådets flertals forslag. Justitsministeriet har dog ikke fundet grundlag for at foreslå en egenbetaling for fri proces."

Af Retsplejerådets bemærkninger (i betænkning nr. 1436 af 2005, pkt. 2.3.2., s. 367) til kriteriet "Udsigten til at få medhold i sagen", fremgår bl.a.:

"Hovedargumentet for at operere med en forhåndsprøvelse af udsigten til at få medhold tager udgangspunkt i, at formålet med fri proces er at give personer med lav indkomst mulighed for at føre retssager i samme omfang som personer med højere indkomst. Personer, der har råd til af egen lomme at betale udgifterne ved en retssag, vil imidlertid i almindelighed kun føre retssager, som sandsynligvis vil blive vundet. Ønsket om ligestilling af forskellige befolkningsgrupper tilsiger derfor, at fri proces betinges af, at sagen sandsynligvis vil blive vundet.

Dette er dog kun et udgangspunkt. Sager kan have en så afgørende betydning for den enkelte, at de vil blive ført også for egen regning, selv om udsigten til at få medhold er ringe. Sager kan også have en sådan videregående betydning for andre personer (principiell interesse), at der af den grund bør bevilges fri proces, selv om det er mest sandsynligt, at ansøgeren ikke vil få medhold i sagen." (understreget her)

Tillige fremgår om dette kriterium, *ibid.* s. 366:

"Retsplejerådet finder de gældende grundprincipper hensigtsmæssige. På den ene side må der som udgangspunkt kræves en rimelig udsigt til at vinde sagen, for at der skal kunne meddeles fri proces. På den anden side bør der i principielle sager og sager, som har afgørende betydning for ansøgeren, være mulighed for at få fri proces, selv om udfaldet af sagen er tvivlsomt." (understreget her)

Selv om udfaldet af ansøgers retssag – der er af en klart principiel karakter og af almindelig offentlig interesse – rent faktisk måtte være både "...tvivlsom..." og "...mest sandsynligt, at ansøgeren ikke vil få medhold i sagen..." betyder dette altså ikke, at ansøger er afskåret fra at blive bevilget fri proces efter retsplejelovens § 329.

Ansøgers proceskrav og de underliggende anbringender, der er gjort gældende til støtte herfor involverer stillingtagen til en lang række komplicerede spørgsmål, hvis afgørelse også beror på en af domstolene udøvet skøns-mæssig vurdering af de beviser, som hidtil har været tilvejebragt, såvel som de beviser, der vil fremkomme under sagens videre forberedelse og hovedforhandling.

Dette omfatter bl.a. en prøvelse af, hvorvidt medvirken til tilfangetagelse under operationen, krænkelser af EMRK art. 3 under danske styrkers efterfølgende afhøring af ansøger samt overlevering til irakiske politikorps (som var kendt for at udøve tortur) kan anses for omfattet af Danmarks jurisdiktion, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens art. 1, samt omfanget og arten af Danmarks forpligtelser til at undersøge sager om tortur, jf. konventionens art. 3.

Endvidere skal det under retssagen prøves, om ansøgers rettigheder efter FNs torturkonvention art. 12 – 14 er krænket, hvilket i givet fald ville resultere i, at sagsøgte forsvarsministerium ville have pådraget sig betalingsforpligtelser efter konventionens art. 14 og almindelige erstatningsretlige regler.

Dertil kommer fortolkning og anvendelse af den i den nye forældelseslov fastsatte retlige standard om "...fordringshaverens forhold...", jf. lovens § 14, stk. 1, i forhold til torturofre, der er blevet påført sygdomme som f.eks.

PTSD (en psykisk lidelse, der bl.a. medfører en stærk trang til at undgå situationer, der minder om traumet – heriblandt er selvsagt sagsanlæg om tilfangetagelsen og torturen at regne!), samt spørgsmålet om materiel atypicitet i forhold til de i forældelsesloven fastsatte frister.

Ingen af spørgsmålene omtalt i ovenstående tre afsnit har tidligere været prøvet ved Højesteret, og hovedparten heraf ikke været prøvet overhovedet for danske domstole.

Procesbevillingsnævnet kan ikke udelukke, at ansøger som minimum har en vis udsigt til at få medhold i sine proceskrav, jf. påstand 1 om tort i stævning af 13. september 2011 samt processkrift 9 (bilag 9) af d.d. om FNs torturkonventions art. 12 – 14, m.v., og den principale og subsidiære påstand 2 om statens undersøgelsespligt, jf. ansøgers processkrift 3 af 22. juni 2012.

Som det vil fremgå af følgende pkt. 3.3.1. – 3.3.5, har ansøger endvidere størst sandsynlighed for at få medhold i ét eller flere af sine proceskrav. Der henvises i øvrigt til de i sagen foreliggende processkrifter og bilag, der bekræfter dette.

Om kriterierne for at meddele fri proces efter retsplejelovens § 329 skal følgende videre fremhæves, idet netop disse kriterier har betydning for nærværende sag:

A. Det er ikke nødvendigvis udslagsgivende, om der er en vis udsigt til at få medhold, hvis sagens art og betydning tilsiger, at der er særlige grunde til at fri proces skal meddeles.

B. Hvis sagen er mod det offentlige, er det kun et udgangspunkt, at der skal foretages en vurdering af, om der er en vis udsigt til at få medhold.

C. Praxis i henhold til pkt. A er mere lempelig overfor ansøgere i sager mod det offentlige.

D. Praxis i henhold til pkt. A er mere lempelig overfor ansøgere i sager om prøvelse af myndighedsudøvelse.

Således fremgår det af Retsplejerådets betænkning, jf. pkt. 3.2.1., s. 365:

"Sagens art og betydning for ansøgeren indgår som at andet væsentligt kriterium. I visse sager får dette kriterium en sådan vægt, at udsigten til at få medhold i sagen træder noget i baggrunden. Dette gælder ikke mindst i sager om ægteskab og forældremyndighed, hvor praksis er meget lempelig. Praksis er også lempelig i sager om personskade, ansættelsesforhold og ophør af boliglejemaal samt i sager mod det offentlige, men her er udgangspunktet stadig, at der foretages en vurdering af ansøgerens udsigt til at få medhold i sagen. Tvivl om udsigten til at få medhold kommer imidlertid i højere grad ansøgeren til gode end i andre sager." (understreget her)

og jf. pkt. 2.3.2., s. 369:

"Endelig vil det efter rådets opfattelse jævnligt forekomme, at vurderingen af, om ansøgeren har rimelig grund til at føre proces, bør være mere lempelig i sager om prøvelse af myndighedsudøvelse end i andre sager."

og jf. s. 369 – 370:

"Retsplejerådet finder, at retssager i første instans om prøvelse af myndighedsudøvelse, som ikke har erhvervsmæssig karakter (jf. om erhvervsmæssige sager straks nedenfor), kan betragtes som en særlig kategori af sager, hvor det jævnligt vil forekomme, at vurderingen af, om ansøgeren har rimelig grund til at føre proces, bør være mere lempelig end i andre sager. Begrundelsen for en sådan mere lempelig vurdering må navnlig søges i det forhold, at domstolene har en særlig forfatningsmæssig stilling som det statsorgan, der kontrollerer den offentlige forvaltnings myndighedsudøvelse, jf. grundlovens § 63." (understreget her)

Nærværende sags art tilsiger klart, at fri proces skal meddeles, uanset udfaldet af Procesbevillingsnævnets vurdering af, om der er en vis udsigt til medhold eller ej.

Allerede behovet for en juridisk afklaring af Danmarks ansvar for medvirken til tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling i operatio-

ner som "Green Desert", hvor det danske forsvars bistand var afgørende for, at irakisk politi kunne foretage sine planlagte tilbageholdelser, tilsiger klart, at der foreligger de "særlige grunde" efter retsplejelovens § 329, som medfører, at denne principielle sag ikke skal afskæres fra prøvelse for danske domstole.

3.3.1. Ansøger er blevet udsat for tortur m.v. under det danske forsvars juridiske ansvar.

Vidneudsagn fra bl.a. ansøgers familie samt tilstedeværende på gaden vil under hovedforhandlingen kunne bekræfte, at sagsøger blev tilbageholdt og ført bort af danske og irakiske styrker under den militære operation Green Desert d. 25. november 2004 og først løsladt fra fængslet efter valget i slutningen af januar 2005 med tydelige tegn på mishandling.

I tilgift til det allerede anførte om dette spørgsmål, skal opmærksomheden henledes på EMDs storkammers dom af 13. december 2012 i sagen El-Masri mod den tidligere jugoslaviske republik Makedonien, præmis 206, hvoraf fremgår:

"206. The Court must first assess whether the treatment suffered by the applicant at Skopje Airport at the hands of the special CIA rendition team is imputable to the respondent State. In this connection it emphasises that the acts complained of were carried out in the presence of officials of the respondent State and within its jurisdiction. Consequently, the respondent State must be regarded as responsible under the Convention for acts performed by foreign officials on its territory with the acquiescence or connivance of its authorities (see Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [GC], no. 48787/99, § 318, ECHR 2004-VII)." (understreget her)

Som bekendt, og dokumenteret ved bl.a. sagens bilag 12, 13 og 39 samt vidneafhøringer under en hovedforhandling, bevidnede sagsøgtes militære styrker, at det irakiske politikorps udsatte ansøger og andre for verbale og andre overgreb, som ikke kunne have efterladt sagsøgtes styrker med nogen

anden opfattelse, end at ansøger og de øvrige tilbageholdte ville blive mishandlet.

Som det fremgår af bl.a. bilag AB pkt. 2.2.3 og 2.2.7 havde sagsøgte også inden operation Green Desert modtaget adskillige rapporteringer om mishandling af fanger, begået af irakisk politi, m.v.

I og med at operation Green Desert helt utvivlsomt bragte ansøger indenfor Danmarks jurisdiktion, jf. EMRK art. 1 og afsnit 1.1.4 ovenfor, og danske soldater i Irak overværede og bistod irakisk politi med at foranledige deres verbale og senere fysiske overgreb på ansøger, er det klart, at sagsøgte er (med-)ansvarlig for, at ansøger blev udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling.

Det er også klart, at ansøger har "*...en vis udsigt til medhold...*" i sit veldokumenterede proceskrav om godtgørelse og erstatning herfor.

Selv hvis de danske domstole til sin tid måtte finde, at EMRK art. 1 om jurisdiktion indebærer, at EMRK art. 3 ikke finder direkte anvendelse på ansøgers sag (et spørgsmål, som ansøger i øvrigt i sig selv har "*...en vis udsigt til medhold i...*", jf. afsnit 1.4 ovenfor), har EMRK art. 3 ikke desto mindre betydning for domstolenes stillingtagen til ansøgers proceskrav.

Allerede efter almindelige, danske retsprincipper er det klart retsstridigt dels at forestå, dels at medvirke til, at mennesker udsættes for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling. D.v.s. en behandling, som også er omfattet af ansøgers materielle og processuelle rettigheder efter EMRK art. 3.

Det er ligeledes klart, at praksis efter EMRK art. 3, der omhandler hvornår der er tale om tortur, og hvilke processuelle rettigheder borgere har, hvis de udsættes for tortur, skal have indflydelse på, hvorledes almindelig dansk ret fortolkes, uanset om de pågældende internationale retsregler finder direkte anvendelse eller ej.

Der gælder således i dansk ret en formodning for, at national ret fortolkes i overensstemmelse med international ret (såsom de af Danmark tiltrådte konventioner), hvor national ret i øvrigt kan rumme dette. In concreto er der intet til hinder for at fortolke national ret om tortgodtgørelse, erstatning for helbredelsesudgifter, de i retsplejeloven indrettede undersøgelses- og oplysningsinstrumenter, m.v., således, at de stemmer overens med Danmarks materielle forpligtelser efter international ret, både for så vidt angår ansøgers betalingspåstand som undersøgelsespåstande. En sådan fortolkning udgør såkaldt "*folkeretskonform fortolkning*", jf. f.eks. prof. Ole Spiermann – *Moderne Folkeret*, 3. udgave 2006, kap. 6, pkt. 4 og 5.

Specifikt om folkeretskonform fortolkning indenfor erstatnings- og godtgørelsesområdet anfører Ole Spiermann følgende, *ibid.* s. 168:

"Hvorvidt folkeretskonform fortolkning af almindelige regler om erstatning eller godtgørelse er mulig, ses ikke afklaret i praksis. Om end spørgsmålet er tvivlsomt, bør det ikke på forhånd udelukkes at bebrejde danske myndigheder folkeretsstridig lovgivning eller forvaltning med erstatningsansvar efter dansk ret til følge, som nævnt forudsat anvendelse af almindelige erstatningsregler ikke reelt indebærer tilsidesættelse af lovgivning." (understreget her)

Specifikt vedr. materielle rettigheder efter EMRK, såsom retten til en effektiv undersøgelse af overtrædelse af art. 3, anfører den tidligere folkeretsprofessor (*ibid.*, s. 166):

"Tillige i enkelte senere sager er Danmark blevet dømt, ofte med markant effekt i dansk ret, ligesom konventionen også i øvrigt anvendes regelmæssigt af danske domstole. Konventionen har bevirket en forskydning i fortolkningen af danske lovregler, som synes i mulig konflikt med konventionen, idet der i højere grad end sædvanligt i dansk lovfortolkning lægges vægt på formål og hertil svarende mindre vægt på forarbejder, jf. UfR 1999.1316 H og UfR 1999.1390 H. Danske domstole ville kunne anvende samme formulering som den svenske højesteret, nemlig at folkeretskonform fortolkning i sammenhængen 'kan innebära att vissa i lagmotiv, praxis eller doktrin antagna begränsningar i tillämpningsområdet inte kommer att kunna upprätthållas' ... På den anden side er der ingen klare

eksempler på, at danske domstole har anvendt konventionen til at nå et resultat, der ikke er foreneligt med ordlyden af en dansk lovregel..." (understreget her)

Det er klart, at Procesbevillingsnævnet nødvendigvis må konstatere, at ansøger har "...i hvert fald en vis udsigt til medhold..." i forhold til de af ham fremsatte proceskrav om tortgodtgørelse, erstatning og den danske stats undersøgelsesforpligtelse.

Efterkommelse af Danmarks materielle forpligtelser efter international ret vil indebære en anerkendelse af ansøgers proceskrav under den af ham anlagte retssag.

3.3.1.1. Ikke-overholdelse af Danmarks undersøgelsesforpligtelser.

Dertil kommer ansøgers nye anbringender til støtte for hans betalingspåstand.

Dette nye processtof vedrører den nu konstaterbare krænkelse af ansøgers ret til en effektiv, uafhængig undersøgelse indenfor rimelig tid af hans (yderst) velbegrundede anførsler om at være blevet udsat for tortur, m.v. under dansk ansvar.

Denne ret følger såvel af EMRK art. 3s processuelle led som FNs torturkonventions art. 12 og 13. Det er såvel sagsøgte som Østre Landsret, der er ansvarlige for de stedfundne krænkelse af denne ret, fordi de begge har forsinket og forsøgt at hindre undersøgelsen i at fortsætte.

Staten har siden ansøger indgav stævning d. 13. september 2011 været vidende om ansøgers rimeligt begrundede anførsel om, at han har været udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling.

Fra dette tidspunkt har staten haft en positiv pligt til inden rimelig tid og uden unødigt ophold at foranstalte en effektiv undersøgelse af ansøgers an-

meldelse, jf. EMRK art. 3 og senest EMDs dom af 13. december 2012 i sagen El-Masri mod Makedonien, præmis 181 – 194, om *"...Procedural aspect of Article 3: lack of an effective investigation..."*

Også ifølge FNs torturkonventions art. 12 og art. 13 har ansøger ret til, at staten foretager en hurtig og effektiv undersøgelse (*"prompt and impartial investigation"*) – in casu Østre Landsret, jf. 1.1.1, 3. sidste afsnit, ovenfor – af hans yderst velbegrundede anførsler om tortur. Sagsøgte har pligt til at samarbejde ved denne undersøgelse (jf. også pkt. 3.3.4 nedenfor), subsidiært (jf. også pkt. 3.3.5 nedenfor) at sagsøgte foranlediger en sådan uafhængig undersøgelse foretaget.

Der er siden d. 13. september 2011 fremlagt yderligere dokumentation til støtte for, at ansøgers anførsler er korrekte. Siden f.eks. fremlæggelsen af den medicinske undersøgelsesrapport (retssagens bilag 29) med retssagens processkrift 4 d. 31. august 2012, har staten haft ubestridelig dokumentation for, at ansøger har været udsat for tortur, m.v.

Undersøgelsespligten for de nationale domstole og sagsøgte har således foreligget i 20 måneder, uden at en undersøgelse er blevet behørigt fremmet af Østre Landsret og sagsøgte.

Sagsøgte har tværtimod modarbejdet undersøgelsens fremme (bl.a. ved procesbedrageri, jf. retssagens Processkrift 5), og Østre Landsret har nu forsinket undersøgelsen ganske betydeligt med sine retsstridige udskillelsesafgørelser, udskydelse af stillingtagen til ansøgers editionsbegæring på stillingtagen til sagsøgtes ulovlige forældelsesindsigelse, m.v.

Med hensyn til særligt betydningen af *"prompt investigation"* henvises til Manfred Nowak og Elizabeth McArthur – *"The United Nations Convention Against Torture – A Commentary"*, 1. udgave 2008, s. 434, bemærkning 56 til art. 12:

"In most cases in which the Committee found a violation of Article 12, no investigation had been carried out at all or only after long periods. In Halimi-Nedyibi v. Austria, the Committee found that a delay of 15 months before any investigation into the allegations of torture and ill-treatment

had started was 'unreasonably long' and therefore a violation of the requirement of a prompt investigation as laid down in Article 12."⁹ (understreget her).

Halimi-Nedyibi (H-N), en jugoslavisk statsborger blev i april 1988 arresteret i Østrig for narkotikahandel. I december 1988 gjorde H-N en undersøgelsesdommer opmærksom på at han var blevet tortureret af en politiofficer under afhøringen og havde i den forbindelse angiveligt pådraget sig en øjenskade. H-N indklagede Østrig for krænkelse af FNs Torturkonventions art. 12 (idet en undersøgelse af torturanklagerne først blev indledt i marts 1990) og art. 15 (p.g.a. anvendelse af tilståelser afgivet under tortur i retssager). FNs antitorturkomite afviste krænkelse af art. 15, idet det under sagen viste sig at øjenskaden var medfødt, og H-N på tidspunktet for arrest var blind. Det var således ikke godtgjort, at tortur havde fundet sted. Derimod konkluderede komiteen, at en forsinkelse på 15 måneder med at indlede undersøgelsen af anklagerne om tortur var *"...unreasonably long and not in compliance with the requirement of article 12 of the convention..."*

Ifølge FNs antitorturkomités praksis er der således allerede på nuværende tidspunkt forløbet så lang tid siden ansøgers anlæggelse af sagen, at der kan konstateres brud på FNs Torturkonventions art. 12 og 13 uafhængigt af retssagens udfald i øvrigt.

Ansøger har på ovennævnte baggrund til støtte for sin betalingspåstand 1 nu gjort gældende, at han, som følge af den manglende behørig fremme af undersøgelsen af hans velbegrundede anførsel om tortur, har krav på en godtgørelse, jf. FNs torturkonventions art. 12 og 13, også jf. erstatningsansvarslovens § 26, samt oprejsning efter EMRK art. 41, jf. art. 3, også jf. lov nr. 285 af 1992 om inkorporering af EMRK direkte i dansk ret.

Da FNs torturkonvention både finder direkte anvendelse i dansk ret og samtidig tillægges betydning i EMDs praksis, gøres overtrædelsen af torturkonventionens art. 12 og 13 gældende både i henhold til erstatningsansvarslovens § 26 og som underanbringende vedr. overtrædelse af EMRK art. 3.

⁹ Sagen har referencen "*Communication No. 8/1991*", og er vedlagt som **bilag18**.

Dette indebærer i sig selv, at ansøger er berettiget til en godtgørelse, jf. ansøgers påstand 1 i stævning af 13. september 2011.

Ansøger har også af de i nærværende punkt nævnte grunde som minimum "...en vis udsigt..." til at få medhold i sin betalingspåstand.

3.3.2. Ikke passivitet.

Det sagsøgte forsvarsministerium har på intet tidspunkt haft noget som helst belæg for at disponere i tillid til, at ansøger ikke ville forfølge sine krav på undersøgelse og tortgodtgørelse, m.v., i anledning af sagsøgtes medvirken til hans tilfangetagelse, umenneskelige og nedværdigende afhøring af ham samt overlevering til irakiske politikorps i et irakisk fængsel (al-Shu'oon), som var kendt for at udøve tortur.

3.3.3. Ikke forældelse.

I tilgift til det anførte i skrivelse af 3. oktober 2012, pkt. 3.b, anførte, bemærkes:

Også den af Østre Landsret retsstridigt udskilte forældelsesindsigelse er af principiel karakter, bl.a. fordi den vedrører en stillingtagen til Danmarks internationale forpligtelser og spørgsmålet kan komme til at vedrøre andre sager, der omhandler Danmarks udøvelse af og/eller medvirken til tortur under danske styrkers tilstedeværelse i Irak.

I tilgift til det allerede i tidligere anførte i nærværende sag kan således føjes, at siden Procesbevillingsnævnets afslag af 10. december 2012 på fri proces er d. 13. december 2012 af FNs Torturkomité vedtaget dokumentet "*General comment No. 3 (2012) – Implementation of article 14 by States parties*" (rets-sagens bilag 46).

Under afsnittet "*Obstacles to the right to redress*" fremgår, pkt. 38, 40 og 43, at:

“38. States parties to the Convention have an obligation to ensure that the right to redress is effective. Specific obstacles that impede the enjoyment of the right to redress and prevent effective implementation of article 14 include, but are not limited to: ... statutes of limitations, amnesties and immunities;...

...

40. On account of the continuous nature of the effects of torture, statutes of limitations should not be applicable as these deprive victims of the redress, compensation, and rehabilitation due to them. For many victims, passage of time does not attenuate the harm and in some cases the harm may increase as a result of post-traumatic stress that requires medical, psychological and social support, which is often inaccessible to those who have not received redress. States parties shall ensure that all victims of torture or ill-treatment, regardless of when the violation occurred or whether it was carried out by or with the acquiescence of a former regime, are able to access their rights to remedy and to obtain redress.

...

43. The Committee considers reservations which seek to limit the application of article 14 to be incompatible with the object and purpose of the Convention. States parties are therefore encouraged to consider withdrawing any reservations to article 14 that limit its application so as to ensure that all victims of torture or ill-treatment have access to redress and remedy.” (understreget her)

Det er klart og åbenbart i strid med Danmarks internationale forpligtelser efter FNs torturkonventions art. 14 at stille hindringer i vejen for ansøgers mulighed for at opnå oprejsning, erstatning og tortgodtgørelse for den tortur, han har været udsat for under dansk ansvar. Dette gælder også anvendelsen af forældelsesfrister.

Til støtte for ansøgers betalingspåstande er processkrift 9 (bilag 9) af d.d. gjort gældende, at ansøger har ret til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste,

helbredelsesudgifter, godtgørelse for svie og smerte, varigt mén og erstatning for tab af erhvervsevne efter erstatningsansvarslovens §§ 2 – 5, jf. § 1. I henhold til erstatningsansvarslovens § 16, stk. 3, er FNs torturkonventions art. 14 til hinder for, at fordringer efter erstatningsansvarsloven gøres til genstand for forældelse i ansøgers retssag, fordi de er opstået som følge af sagsøgtes ansvar for, at sagsøgerne blev udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling under og efter operation Green Desert d. 25. november 2004.

Også af denne grund har ansøger som minimum "*...en vis udsigt til medhold...*" i sit proceskrav i henhold til påstand 1. (Ansøgers principale og subsidiære påstand 2 er ikke undergivet forældelse, og sagsøgte har heller ikke gjort sin forældelsesindsigelse gældende i henhold til disse påstande.)

3.3.4. Forsvarsministeriets forpligtelse til at foretage effektiv oplysning under retssagen.

EMRK art. 3 finder anvendelse i nærværende sag, uanset sagsøgtes indsigelser og fri proces-myndighedernes (i hvert fald Civilstyrelsens) retsvildfarelse om Danmarks jurisdiktion, jf. pkt. 1.1.4.

Da det er muligt og berettiget, at sagsøgte foranlediger behørig oplysning af ansøgers velbegrundede anførsler om tortur under den verserende domstolssag, således at en undersøgelse efter art. 3 kan finde sted for Danmarks domstole, har ansøger også "*...en vis udsigt til medhold...*" i sin principale påstand 2.

Der henvises yderligere herom til sagens processkrifter og bilag, særligt ansøgers Processkrift 3, pkt. A, med deri angiven retspraksis fra EMD.

3.3.5. Forsvarsministeriets forpligtelse til subsidiært i forhold til ovennævnte pkt. 3.3.4. at foretage effektiv oplysning af sagen.

Den af justitsministeriet d. 7. november 2012 nedsatte Irak- og Afghanistankommission har fået en frist på indtil videre 5 år, der vil kunne udskydes

yderligere, jf. kommissoriets¹⁰ pkt. 6, og den rummer ingen sikkerhed for, at kommissionen vil undersøge ansøgers egen konkrete anmeldelse, eller at en sådan undersøgelse vil være tilstrækkelig til at efterleve forpligtelserne efter EMRK art. 3, jf. kommissoriets pkt. 3.

Disse to forhold indebærer hver for sig og sammenlagt, at den pågældende kommission ikke i forhold til den konkrete ansøger i nærværende sag opfylder Danmarks forpligtelser til at foretage en effektiv, uafhængig undersøgelse indenfor rimelig tid af ansøgers velbegrundede anførsel om, at han har været udsat for tortur, m.v.

Sagsøgte har i processkrift B af 13. august 2012 nedlagt påstande om afvisning og frifindelse for så vidt angår ansøgers proceskrav om en undersøgelse.

Sagsøgte har i stedet iværksat følgende "undersøgelser":

1. Ved sagsøgtes eget auditørkorps, så vidt vides om afklaring af *"...hvorvidt der er begået strafbare forhold i forbindelse med forsvarrets afgivelse af oplysninger om eksistensen af videooptagelser foretaget under operation Green Desert."*, jf. forsvarsminister Nick Hækkerups skrivelse af 22. maj 2013 til Folketingets Forsvarsudvalg¹¹.
2. Ved sagsøgtes egen forsvarschef, general Peter Bartram, om baggrunden for de usande svar, sagsøgte havde afgivet til Østre Landsret, ansøger, de øvrige torturofre samt journalister, der havde begæret aktindsigt, m.v.

Konsekvensen heraf fremgår af ansøgers nye anbringende til støtte for sin betalingspåstand, nemlig at sagsøgte har overtrådt sin forpligtelse til at foranledige en effektiv, uafhængig og fra retssagen særskilt undersøgelse af an-

¹⁰ Fremlagt i retssagen som bilag 47, og vedlægges nærværende indlæg som bilag 19.

¹¹ Indgår i sagsøgtes bilag AH.

søgers aldeles velbegrundede anførsler om, at han har været udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling under dansk ansvar, jf. afsnit 3.3.1.1. ovenfor.

Ansøger har i forhold til hvert eneste af sine proceskrav "*...en vis udsigt til medhold...*", og han har også derfor et retskrav på at blive tilkendt fri proces til en prøvelse heraf.

4. Afsluttende bemærkning.

Der foreligger for ansøger intet ressourcemæssigt grundlag for at gennemføre sagen, hvis han ikke opnår fri proces.

Dersom fri proces ikke meddeles, vil dette være ensbetydende med, at sagen (uanset den overvældende mængde af bevisdata og herfor relevante retskilder) må opgives, og dermed at ansøgers mulighed for at opnå behandling af hans sag på forhånd er afskåret, ikke af judicielle men af administrative grunde.

Med venlig hilsen

Christian Harlang

Bilagsliste

- Bilag 1: Opfordring fra danske fagkyndige organisationer, januar 2013.
- Bilag 2: Skrivelse af 3. oktober 2012 fra ansøger til Procesbevillingsnævnet.
- Bilag 3: Skrivelse af 11. oktober 2012 fra ansøger til Procesbevillingsnævnet.
- Bilag 4: Skrivelse af 7. november 2012 fra ansøger til Procesbevillingsnævnet.
- Bilag 5: Skrivelse af 21. november 2012 fra ansøger til Procesbevillingsnævnet med bilag 38 og 41 samt processkrift 5 og 6.
- Bilag 6: The American Psychiatric Association revised the PTSD diagnostic criteria, 2013.
- Bilag 7: Processkrift 7 med bilag, 1. februar 2013.
- Bilag 8: Processkrift 8 med bilag, 24. maj 2013.
- Bilag 9: Processkrift 9 med bilag, 11. juni 2013.
- Bilag 10: Retssagens bilag AH.
- Bilag 11: Udskrift af retsbog, Københavns Byret, 31. januar 2012.
- Bilag 12: Udskrift af retsbog, Københavns Byret, 30. marts 2012.
- Bilag 13: Udskrift af retsbog, Københavns Byret, 11. oktober 2012.
- Bilag 14: Udskrift af retsbog, Københavns Byret, 31. januar 2013.
- Bilag 15: Stævning af 28. december 2012.

- Bilag 16: Kammeradvokatens skrivelse af 23. januar 2013.
- Bilag 17: Politiken 4. juni 2013: *"Ingen pardon for torturofre"*.
Politiken 19. maj 2013: *"Højesteret skal tage stilling til irakeres tortursag"*.
Berlingske, 19. maj 2013: *"Højesteret skal behandle tortursag"*.
BT, 19. maj 2013: *"Højesteret skal behandle tortursag"*.
Ekstra Bladet, 20. maj 2013: *"Green Dessert skal i Højesteret"*.
Arbejderen, 21. maj 2013: *"Højesteret skal tage stilling til tortursag"*.
Politiken, 23. maj 2013: *"Forsvarschef nægter at udspørge soldater"*.
Information, 24. maj 2013: *"Forsvaret beskyldes for at hvidvaske Irak-chef"*.
Politiken, 24. maj 2013: *"Hul i forsvarschefens Irak-redegørelse"*.
Ekstra Bladet, 15. november 2012: *"Skipper revser forsvarsministeren"*.
Jyllands Posten, 19. november 2012: *"Ambassadør: Danmark taget ved næsen"*.
Ekstra Bladet, 13. december 2012: *"Danmark bryder folkeretten"*.
Politiken, 29. december 2012: *"Flere irakere vil have erstatning for tortur"*.
Dr.dk, 28. december 2012: *"Irakere fra omstridt video stævner Danmark"*.
Dr.dk, 28. december 2012, *"Enhedslisten kalder forsvarsministeren i samråd om tortursag"*.
Politiken, 6. februar 2013, *"921.861.: 23 fattige irakere skal stille garanti"*.
- Bilag 18: Communication No 8/1991: Austria. 30-11-1993. CAT/C/11/D/8/1991. (Jurisprudence).
- Bilag 19: Kommissorium for en undersøgelseskommission om den danske krigsdeltagelse i Irak og Afghanistan, 27. juni 2012.

